

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МЕДИКО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МЕДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ
Спеціальність 053 «Психологія» С4 «Психологія»**

**Навчальна дисципліна
Історія України в глобальному вимірі**

Атестація самостійної роботи

Методичні поради щодо написання есе.

В перекладі з англійської, есе (essay) означає нарис, твір, спробу самостійного аналізу та обґрунтування.

Есе розуміється через вільний стиль з можливими елементами імпровізації, певного пафосу, іронії. Есе – це суб'єктивний, індивідуальний, самостійний простір, де формуються позиції, висловлюються думки, передбачення та демонструються відношення. Тому головна **мета есе** – це самостійне бачення студентом соціальної проблеми на підставі опрацьованого матеріалу та аргументів, у відповідності до обраного підходу, стилю тощо.

Не потрібно розглядати есе виключно як форму рубіжного контролю. Однак, за періодичністю есе може бути поточною та рубіжною формою контролю знань студента.

Перш за все – це форма вираження теоретичного пошуку творчого студента, який здатний підвестися над “формальним” характером академічного реферату і запропонувати собі та викладачу письмову роботу абсолютно вищого рівня культури навчальної діяльності.

До першочергових завдань написання есе відносяться:

- **саморозвиток** попереднього позитивного досвіду письмових робіт та усних творчих повідомлень студента;
- **стимулювання** студентського самостійного теоретичного пошуку або узагальнення практичного досвіду вирішення соціальних проблем;
- **реалізація** студентського творчого наміру та суб'єктивних передбачень, відношень до соціальних проблем, форм, методів їх вирішення, що являє собою “монолог” під час дискусії, можливо і саму дискусію, де чітку роль займає автор – студент;
- **демонстрація**, враховуючи вимоги навчального плану, мету, завдання навчальної дисципліни, додатково опрацьовані матеріали, зібрані та узагальнені аргументи, самостійної позиції студента;
- **розвиток** змістовності та індивідуалізації взаємовідносин “студент – викладач”.

Есе – це творчий процес .

Процес написання есе можливо уявити як ланцюжок, послідовність певних стадій: міркування, планування, написання, перевірка, вдосконалення написаного.

Якість кожного есе залежить, в першу чергу, від наступних *складових*:

- *Матеріал*, який студент планує використовувати: конспекти прочитаної літератури, лекції, записи підсумків дискусій, власні напрацювання, накопичений досвід по цій проблемі тощо.
- *Якість опрацьованого матеріалу* – його організаційна структура, аргументи, висновки тощо.

Аргументування – наскільки влучно співвідносяться аргументи з піднятими в есе проблемами.

Важливим є підбір матеріалу для читання: по кожній конкретній темі потрібно спочатку прочитати дві або три ключові глави книг, в яких подаються зрозумілі концептуальні рамки або теоретична аргументація, чи приводяться всебічні емпіричні дані. Таке стратегічне читання сформує певні основні орієнтири по темі (враховуючи різні судження, інтерпретації), слугуватиме фундаментом для цілеспрямованого подальшого читання.

В залежності від тематики, важливим є включення до списку літератури для читання одного або двох тематичних досліджень – досліджень випадку (case studies), що мають протилежні спрямування.

Ефективне використання тематичних матеріалів та даних допоможуть студенту попередити типову помилку – надмірне використання узагальнень в есе.

Тема, питання та завдання, що постали перед студентом в процесі написання есе, потребують аналітичних відповідей, тобто пошуку пояснення: чому щось відбувається (з якої причини, як це відбувається) процеси, механізми. При цьому відповідь потребує не простого опису факту, погляду. Все це цікаво і важливо та являє собою тільки частину матеріалу, який використовує студент для відповіді. Це не є відповідь на тему або запитання.

При виборі теми, перш за складання плану, студент має переконатися, що він вірно прочитав, зрозумів її. Бо тема може буде інтерпретована по-різному, та щоб її висвітлити існує кілька підходів: тому студенту потрібно обрати один варіант інтерпретації, підходу, мати можливість обґрунтувати свій підхід / бачення. При цьому зміст теми / запитання може охоплювати широкий спектр проблем, потребувати залучення великого об'єму літератури. В цьому випадку студент має можливість прийняти рішення, відповідно до якого в есе (головній його частині) будуть проілюстровані тільки певні аспекти цього питання. У студента не буде ніяких проблем, якщо він не буде виходити за рамки окресленого кола. Вибір, бачення студента потрібно аргументувати відповідними доказами.

Виходячи з рішення студента про те, як він розкриватиме тему, потрібно скласти план есе.

Орієнтовна структура есе:

- *титульна сторінка* (одна сторінка): згідно з вимогами навчального закладу;
- *зміст* (одна сторінка): зазначаються усі розділи та сторінки їх розташування в есе;
- *вступ* (одна сторінка): місія студента щодо розгляду теми есе, його авторське бачення або сутність та обґрунтування вибору цієї теми, мета й завдання дослідження;
- *основна частина* (до десяти сторінок): відповідає структурі розгляду проблеми за авторським баченням, або аргументоване розкриття теми на підставі зібраного та опрацьованого матеріалу. В основній частині, спираючись на вивчення інформаційних джерел, подається обґрунтоване розкриття проблеми, аналізуючи погляди науковців, які працювали над цим питанням, висвітлюється досвід окремих соціальних агенцій, викладається аргументована власна позиція щодо вирішення поставлених завдань, подається власне бачення шляхів розв'язання проблеми. Автор есе може використовувати і результати власних досліджень;
- *висновки* (одна сторінка): підбиваються остаточні підсумки наукового дослідження, узагальнюються і висвітлюються здобуті результати, формулюються обґрунтовані пропозиції, практичні рекомендації;
- *список використаних джерел*: елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Бібліографічний опис складається безпосередньо за друкованим твором або виписується з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв та ін. Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті, або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Відомості про джерела слід подавати відповідно до вимог державного стандарту. Зразки оформлення бібліографічного опису джерел у есе наводяться нижче.
- *додатки* (схеми, таблиці тощо): оформляються як продовження кваліфікаційної роботи на її наступних сторінках, розміщуючи додатки в порядку появи посилань на них у тексті роботи. Кожний додаток має починатися з нової сторінки. Додатки мають мати спільну з рештою тексту наскрізну нумерацію сторінок. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово "Додаток ____" і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, наприклад: "Додаток А", "Додаток Б" та ін.

Вступ вміщує короткий виклад розуміння, бачення студента, підхід до відповіді на тему/ запитання. Важливо та корисно у вступі сформулювати мету та завдання есе, а також дати короткі визначення ключових термінів. Власні судження студент приводить у головній частині есе (можливо під окремим підзаголовком).

Добре перевірений спосіб побудови есе – використання підзаголовків для позначення в головній частині ключових моментів аргументованого викладення (сукупність підзаголовків допомагає побачити те, що пропонує зробити студент, чи є добрим його бачення). Ефективне використання підзаголовків – не тільки визначення основних пунктів, які студент бажає висвітлити, це також наявність або відсутність логічності у висвітленні теми есе.

Змістовна, головна частина передбачає розвиток аргументів та аналізу, виходячи з наявних даних, позицій за темою есе. В цьому основний зміст та головна трудність: саме з цією метою

потрібно зазначити підзаголовки, за якими студент структурує аргументацію, обґрунтовує (логічно, користуючись даними та чітким міркуванням) власний аналіз.

Рекомендується свою аргументацію обмежити параграфом, де сконцентрована одна думка. В чернетці, доцільно пронумерувати параграфи та слідкувати за логічністю, послідовністю тексту. В остаточному варіанті есе номерів параграфів не зазначають.

Для написання есе на доброму рівні дуже важливо те, як використовуються емпіричні дані та інші джерела (особливо якості читання).

Усі фактичні дані співвідносяться з конкретним часом та місцем. Тому перш за все потрібно переконатися, що ці факти доречні часу та місцю дослідження студента. Навіть, якщо студент використовує таблицю щодо, наприклад, соціальних послуг в Україні, він зобов'язаний вказати час проведення цього дослідження.

Специфічність даних за часом та місцем – один з чинників попередження надмірного узагальнення.

Студент завжди може передбачити надмірне узагальнення, якщо пам'ятає, що в рамках есе *дані, факти тощо є ілюстрацією, а не підсумковим актом*, тобто вони підтверджують аргументи студента, свідчать про його вміння використовувати дані доречно.

Студент не забуває, що дані відносно спірних питань – завжди піддаються сумніву. Від студента і не очікують, що його есе винайде відповідну та остаточну відповідь: ніхто та ніколи не погодиться з тим, що це є єдина вірна відповідь!

Але що може студент?

Студент, як автор есе, може зрозуміти сутність фактичного матеріалу, зв'язаного з цим запитанням:

- які критерії?
- наскільки надійні дані для побудови цих критеріїв?
- до якого висновку можливо прийти на підставі цих даних та критеріїв відносно причини та наслідку? тощо, та продемонструвати це в есе.

Заклучна частина – закінчення – є коротким викладенням основних аргументів студента.

Закінчення також вміщує вказівку на застосування роботи студента, не виключаючи взаємозв'язку з іншими проблемами.

За що викладачі ставлять гарні оцінки авторам есе?

За здатність побудувати та довести власну позицію з певної проблеми на підставі набутих знань.

Студент мусить керуватися тим станом, що всі ми маємо справу з предметами, де не існує абсолютно “вірних” та “не вірних” відповідей на запитання, як це буває в фізиці чи математиці – існує тільки більш-менш аргументовані точки зору. Викладачі чекають від студентів самостійного мислення, тобто – що студент думає про цю тему / проблему.

При формуванні власної позиції / бачення студента в центрі уваги знаходиться:

- індивідуальна здатність критично та незалежно оцінити коло інших даних, точок зору, позицій, аргументів;
- здатність розуміти, оцінювати та встановлювати зв'язки між ключовими моментами любых проблем та запитань;
- вміння диференціювати, в тому числі протилежні підходи та моделі, застосовуючи їх до емпіричного матеріалу, дискусії з принципових питань;
- здатність до застосування аналітичних підходів, моделей тощо.

Обсяг есе близько 3 – 12 сторінок друкованого тексту (обсяг залежить від теми есе, шляхів і способів представлення результатів дослідження).

Оцінка за есе є обов'язковим балом, який враховується при виставленні підсумкової оцінки з навчального курсу “Педагогіка та мистецтво викладання у вищій школі”.

Максимальна кількість балів за есе – 17.

Критерії оцінювання есе

№	Критерії оцінювання роботи	Максимальна оцінка у балах
1	Формулювання мети і завдань роботи	1
2	Складання плану, чіткість і послідовність викладу матеріалу	2
3	Обґрунтоване розкриття проблеми, аналіз різних інформаційних джерел (наукових видань, навчальної літератури, періодичних видань, матеріалів мережі Internet), критична та незалежна оцінка різноманітних точок зору, позицій, аргументів.	7
4	Зв'язок з реальною практикою, аналіз діяльності окремих організацій, конкретних проблемних ситуацій	3
5	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання поставлених завдань, творчий підхід до написання есе.	2
6	Якість оформлення роботи	2